

List izhaja vsak petek

in velja za **navadne naročnike** s poštino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrt leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za **ude kat.-pol. društva** je naročnina določena v društv. pravilih. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Sohar-ju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravniku ni sovredniku **Matiji Kravanja-i** v nunskih ulicah h. šte. 386. Vse pošiljatve naj se **frankujejo**. Rokopisi se ne vračajo. — **Oznanila** se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 s., če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s.

Sedmograško

po Beustovi in madjarski politiki.

Grof Beust, nekdanji saksonski minister, je prinesel v Avstrijo „gorko nemško srce“. Vse je poskusil, da bi dal Avstriji nemški značaj, pa ni šlo; Madjari, skrbni varuhi samostojnosti ogerske krone, so mu lasé belili. Rad bi se jih bil odkrižal in kakor berača s polno vrečo domov poslal, pa ni šlo tako gladko, kakor bi človek mislil. Od veliko-nemške stranke, ki ga je v Avstrijo privabila in nježno božala, moral je dan na dan slišati: Če Nemci nismo gospodarji v Avstriji, ni nam mar za Avstrijo, naj propade! Kaj tedaj početi? Sila kola lomi! Veste kaj, je rekel svojim privržencem, z Madjari ni opravila. Dajmo jim, kar želijo; za peščico Nemcev, ki jih na Ogorskem zgubimo, odškodovali se bomo domá. Imamo Čehe, Poljake, Rusine in Slovence; tem usilimo nemški jezik, v teh gojimo nemški duh. Če ne pojde s prepričevalnimi razlogi, pojde pa s silo.

Rečeno, spečeno. Razcepil je Avstrijo siloma na dve polovici. Unkraj Litave je dal Madjarom od Dunaja neodvisno ministerstvo, sestavljeno skoro iz samih prekucuhov (puntarjev) 48. leta, domá je pa začel zoper Slované brezobzirno postopati.

Ko so Madjari v deželah krone sv. Stefana državna vajeta v roke dobili, delali so pred vsem na to, da bi si iz ogerskega kraljestva in pridruženih mu kronovin madjarsko državo — Magyar - Ország — osnovali. Kako pa to začeti, ker so Madjari v manjšini? Glej zvito butico madjarsko! Poprijeli so se gesla sredoveškega nasilstva: Pravo ne velja več; kdor ima moč, ima tudi pravico. Naj rajše bi bili hrvaško-slavonsko kraljevino na mah v Madjar - Orszagu potopili, pa ni šlo vkljub vsej korupciji, ktero so s pomočjo glasovitega Rauch-a (da bi ga nikdar ne bilo!) na Hrvaškem sejali.

Obrnili so se na Sedmograško (Erdeljsko). Po prokletem načelu: Sic volo, sic jubeo (tako hočemo, tako mora biti!) so tej veliki kneževini autonomijo (samosvojnost) vzeli. Erdeljska dvorna kancelarija na Dunaji je po dvalizmu odpadla, meseca aprila 1867. leta so jim pa še deželnega namestnika, grofa Crenville-a, odstranili, in na njegovo mesto kraljevega komisarja, grofa Pechy-a, Madjara z dušo in telesom, postavili.

Brž po svojem prihodu v Kološvár (Klausenburg) je grof Pechy po Sedmograškem potoval, da bi deželo ogledal in ljudi opazoval. Ljudje so ga povsod veselo pozdravljali in v sladki nadi se zibali, da jim bo deželne, večkrat na naj višem mestu zagotovljene pravice povrnil. Ali kraljevi komisar jim je brž naznanil, da tū ne gré za pogajanje, ker je ogersko ministerstvo že vse vredilo, in da se sklepom peštanske vlade ne smé nihče vstavljati, sicer bi bil on primoran, nasprotnemu agitovanju z vsemi postavnimi sredstvi zapreke staviti. Ljudstvo ga je prosilo, naj njih deželni zbor skliče, on pa jim je vrata pred nosom zaprl s tem, da je po ministerstvenem ukazu kološvarski zbor *odstranil*.

Od zdaj naprej jim ni bilo družega dano, kakor v skupnem zboru v Pešti svojih pravic iskati. Uradnike, ki so doslé v ljudskem zmislju uradovali, je odstranil, in jih nadomestil z ljudmi, ki uradovanju niso bili kos, ki deželnih jezikov niso znali, zraven tega pa bili prepokorni sluge ogerskega državnega ministerstva.

Tako je Andrassy Sedmogračanom roke zavezal; po časnikih je pa dal po svetu trobiti, da je ljudstvo na Erdeljskem z ukazi peštanskega ministerstva po polnem zadovoljno, razun nekterih kričočev, ki pa sami ne vedó, kaj tirjajo. Nemadjarski časniki ljudskih želj niso smeli javiti. Kdor ni tako pisal, kakor je bilo Andrassy-u prav, bil je v luknjo vtaknjen. list pa ustavljen. Tako n. pr. so Porutiu-a, vrednika v Pešti izhajajočega rumunskega časnika „Federatione“, ki je pravice velike kneževine sedmograške možato zagovarjal, na deset mesecev sedeža obsodili, in mu 500 gld. kavicje vzeli. Mimo gredé bodi opomnjeno, da je dunajski list „Volksfreund“ ta čin povdarjal, in državno pravičnost nekako indirektno pozivljaj, naj tudi pri nas z opozicionalno žurnalistiko enako dela. „Da versteht man es in Ungarn anders, die nationale Presse in Zaum zu halten.“ je pisal „V.“ — Lep katolicizem ta!

(Dalje prih.)

Sveta Gora

ni le naj imenitniša božja pot na Goriskem, ona slovi daleč tje čez naše meje po vsem Primorskem, Kranjskem itd. Cerkev, za oglejsko nar večja v naši nadškofiji, je veličastna, k pobožnosti posebno spodbujajoča. Ali ene reči pobožni romarji gotovo nar težje pogrešajo — dostojnega zvonila. Milo je človeku pri sreč, ko sedanja mala dva zvonova poslušá.

Oskrbništvo si šteje torej v dolžnost, imenitnemu svetišču Matere božje na sv. Gori napraviti *nove, velike zvonove*.

Slavnoznana dobrotnica mnogih cerkvá, preblaga gospa *Kalistar-ca* iz Trsta, je podarila v ta namen znamenit znesek, 500 gold. S tem je utrjeno upanje, da sv. Gora ne bo več dolgo brez spodobnih zvonov, da le bodo tudi drugi dobrotniki omenjene gospe zgled vsak po svoji moči posnemali.

Komur tedaj srce gori za čast božjo, za čast Matere božje, po ktere prošnji nam je Vsegamogočni tako očitno že tolikokrat in toliko milosti izkazal na njenem svetem mestu; komur je mar za čast dežele naše in za slavo nadškofije goriske — položi naj svoj, kakoršen koli, dar ali darček tje pred altar Marijin, da se napravi častljivo, božjo in njeno slavo oznanujoče zvonjenje!

Kar so naši pobožni očetje pred 333 leti pogumno pričeli, tega ne bi znali ali hoteli mi dovršiti? Hočemo li, da se bodo prihodnji rodovi — naši mlajši — žalostno ali zaničljivo na nas nazaj ozirali in nam očitali malomarnost in brezbožnost? Ne zapisujmo samih sebe v črne bukve! Vi vsi, ki ste dne 2. sept. t. l. tako velikansko, našemu veku na čast, pokazali svojo vernost in pobožnost, pokažite zdaj še radodarnost svojo!

Sveta Gora mora nove zvonove imeti!

To bodi zdaj naše geslo. In v kratkem, nadejamo se, bodo čez hribe in doline raznašali veličastni glasovi, koliko premorejo pobožnih dobrotnikov združene moči. Bog daj srečo!

G. podravnatelj sv. Gore ima od preč. knezo-nadškofijstva že dovoljenje za pobiranje milih darov za zvonove. Pošilja naj se denar ali naravnost njemu, ali pa naj se izročuje njegovim pooblaščencom, kateri se že primerno naznanijo.

Za dobrotnike in dobrotnice, žive in mrtve, bode se opravljala pred altarjem mil. Matere B. na sv. Gori vsako leto ena sv. maša.

Dopisi.

Z Libušnja, 8. oktobra. XV. — Kdor pri poti bišo zida, ne sme biti nevoljen, ako mu jo mimo gredoči presojujejo. „Glas“ je tak potnik, ki na vse kraje svoje tipalnice steguje, da pohvali, kar je dobro, pokara, kar je narobe, in poduči, kjer vlada nevednost. Mislim, da ne bo proti „Glasovemu“ namenu, ako naše razmere nekoliko pojasnim Kdor prav dela, naj se ne boji sodnika, njega čaka pohvala; kdor krivo dela, naj si sodnika želi, da mu pokaže pravo pot.

Libušenjska županija šteje pet katrastalnih občin, katerih največa je kamenska. Kamenci so si v svesti svoje velikosti zato imajo lastno gospodarstvo; prizadevajo si tudi na drug način ohraniti in pridobiti si čast ter zadostiti potrebam, zato zidajo novo cerkev, ktero so preteklo poletje že pokrili. V tem oziru je hoče posnemati druga občina, višje ležeča, ki sicer nêma toliko moči, pa zadosti dobre volje, in — kaj ne prežene trdna volja!?

Naši kraji se ne morejo prištevati bogatim, vendar so nekteri posestniki, posebno v Smasteh in na Kamnem, toliko premožni, da bi mogli pošiljati svoje otroke ne le v domačo šolo, ki po svoji moči z vidnim uspehom širi omiko med ljudstvom, temveč tudi v srednje šole v Gorico. Ne morem reči, da ne daje naša županija svojega kontingenta (dela) slovenski intelligenciji, vendar moglo bi se več storiti. Pa mora li biti vsak gospod? vsak kmet? ali ne potrebujemo tudi srednjih narodnih stanov? Na to ljudje ne mislijo, enim se smilijo denarji, drugim otroci; obojni ostanejo doma in kaj se godi? Kjer bi imeli domači sinovi zasedati učiteljske stolice, kjer bi kmečki sin moral pravico delati svojim bratom, tam se tujec šopiri in zaničuje jezik onega ljudstva, čegar kruh mu prijetno diši.

V Tominu se je, hvala Bogu, že kar je nekaj let, obrnilo na bolje, vendar v sodnijskem uradu se nahajajo še možje, ki mislijo, da ne morejo zadostovati svojemu poslu brez zveličavne nemščine. Ta gospoda naj bi posnemala našo občinsko pisarnico, ki sestavlja vsa pisma v slovenskem jeziku, za kar gre hvala g. županu in občinskemu tajniku, ki čuti toliko srčnosti v prsih, da se ne boji tudi deželnemu odboru pošiljati pisem in načrtov postav nazaj, ako neso pisani v domačem jeziku.

Tudi v drugih rečeh ne zaostajajo naši občinarji za tirjatvami sedanjega časa. V kratkem začnejo delati vozno cesto z Vrsna na Libušnje in z Libušnja skoz Šmasti in Log v Ladri; iz Lader v Kobarid vozijo že davno po lepi skladovni cesti. Ko bo dovršena zmerjena črta, zljajša se pot njim, ki hodijo Krn obiskovat, ker se bodo mogli peljati celó do Vrsna. Možje so pripravljeni delati pri vsaki občekoristni napravi, kolikor ne presega njihovih moči. Kdor se vstavlja le zato, ker je prijetniše posedati, ko kopati, ali, ker ne pelje cesta v njegovo polje, nêma pravega spoznanja. Manj je zamere takemu, ki se vpira, ker mu cesta svet pobere, ker polja je pri nas malo, in zato se mora vsako malo dobro varovati.

Ker se doma ne dobiva zadosti dela mnogobrojnim prebivalcem, hodijo mladenči in tudi priletni v precejšnjem številu k železnici; da bi le tudi ona enkrat k nam prišla! Pri delu si marsikaj zaslužijo in tisti, ki so previdni, tudi prihranijo; ali marsikdo nima nič dobička: trdo zasluženó, lahko zavrženo. Kdor hoče po svetu hoditi pa kaj koristi imeti, mora že doma v dobrem trden biti.

Iz Loma, 11. oktobra. Pri tako vsestranskem napredovanju, ki ga v naših dneh opazujemo gledé posvetnih namenov, dobro dé kristjanu, ko vidi, da se tudi na cerkvenem polju ne zaostaja, marveč, da se vkljub vsem zaviram od strani brezbožnih nasprotnikov od dne do dne bolj oživlja čut keršanski. Med družimi veselimi prikaznimi tega napredka keršanskega razodeva se tudi ta, da se naše verno ljudstvo čedalje bolj za napravo boljšega dostojnega cerkvenega zvonjenja poganja. V teku enega leta so se v naši nadškofiji, kolikor je le meni znano, pri šestih cerkvah novi zvonovi postavili, in brez dvo-

ma bodo tiste duhovnije, ki so si ž njimi svoje cerkve okinčale, kmalu tudi druge privabile, da jih bodo posnemale.

Res je, da poglavitnega vzroka, ki to važno podvzelje navadno zadržuje, je iskati — v prelahkih in suhih mošnjicah, katerim se od vseh strani neprenehoma pušča, da nikakor ne morejo k moči priti. A vendar je tudi še druga okoliščina kriva, da se iz marsikakega zvonika (turna) revni zvonovi — da ne rečem klepetci — še vedno oglašajo, in ta je, da so nam naši prededje, kakor sploh h še in cerkve, tako tudi zvonike vedel premalo prostorne zapustili. Kaj nam pomaga več zvonove napravljati, bode marsikdo rekel, ker je zvonik preozek, da bi jih držal? Tako smo tožili tudi mi, in si nismo vedeli svetovati.

Ali glej! sedanji napredek, ki je že toliko čudnega dognal, pomagal je tudi tukaj in nas rešil iz zadrege. Zvedeli smo bili za v tem poslu slovečega mojstra, Janeza Oblak-a, na Gorenškem v Lučnah blizo Loke stanujočega, ki zna to umetnost, da tudi več zvonove v primeroma tesne zvonike postavlja, in zdaj so naše želje spolnjene, kajti v zvoniku kjer je bilo misliti, da zamoreta samo dva zvona, kakor poprej, prostor najti, zdaj trije v eni vrsti prav lahko tečejo, zraven pa je okoli lin več prostora, ko poprej, ker je les vzdán in ne potrebuje stebrov, kakor po stari šegi. To se mora res zdeti uganjka vsacemu, ki dela še ni videl. Pa naj številke same govoré. Naš zvonik ima v linah, t. j. pri zvonovih le 4 seženj (klafter) in 4 palce (cole) širókosti svetlobe (notranje praznote). Omenjeni mojster pa je spravil v ta prostor v eno vrsto tri zvonove, katerih skupna širókost v krilu znese 1 sežen, 2 čevlja in 7 1/2 palcev. Po tem sistemu je tudi v Tominu nove, veličastne zvonove to poletje uravnal. Svetovati je torej tistim občinam, ki name ravajo več zvonove napravljati, in so zastran prostora v zadregi, da se obrnejo do izvrstnega mojstra Oblaka, o čigar umetnosti pričuje toliko cerkvá po Kranjskem in drugih krajih, in ki je zraven tudi mojster za turnske ure.

Pristavim naj še, da smo 22. p. m. obhajali tukaj cerkveno slovesnost v zahvalo, da smo brez najmanjše nesreče uredili toliko zaželjene zvonove, ki naj bi Bogu v slavo in vernim v zveličanje odsihmal po Lomu doneli. Povikšati slavnost tega dneva so pripomogli preč. g. dekan kanalski, A. Wolf, ki so, prejšnji dan vkljub hudemu vremenu daljno pot semkaj peš storivši, procesijo s prsv. R. T. okoli cerkve vodili in potem slovesno sv. opravilo imeli. Počastili so nas tudi nekteri sosadni gg. duhovni, izmed katerih je imel g. Vuga, vikar iz Kala, prav za ta dan primerno pridigo, visoki pomen zvonov razlagajočo. Končala se je lepa, nenavadna svečanost z zahvalno pesmijo in blagoslovom. Se ve, da pokanja možnarjev o taki priliki ni smelo manjkati. Pa tudi slovenska zastava nas je z zvonika doli pozdravljala in Slovencem naznanjala, da se „vera in narodnost“, kakor sestrici prav lahko družite.

Ogled.

Avstrija. Pretekli teden je bilo težišče avstrijske politike v Pešti, ta teden je v — Ljubljani.

Šlo je v Pešti za to, da bi se vojaki (infanterija in loveci) ne puščali pred opravljenim tretjim letom službe domu, češ, da v krajšem času, ko v (postavnih) 3 letih, se ne dajo tako izuriti za vojsko, kakor treba. Po tako podaljšani službi bi se število vojakov o času miru pomnožilo za blizo 28 tisuč mož. V preudarku za vojaščino je bilo za leto 1872 razkazanih nekaj čez 140 tisuč mož, v preudarku za 1873 pa bi jih imelo biti v službi 168 tisuč 889. Ta pomnoženi stan prizadene več stroškov; stroške dovoliti pa gre delegacijama. In tu se je bil avstrijske delegacije odsek ministerskim zahtevam resno vpri in sklenil, v javni seji nasvetovati, naj bi se povišek za vojaščino ne dovolil. Na čelu tistim, ki so bili proti 3letni službi in proti povišanju stroškov, sta bila nekdanja ministra, zdaj avstrijska državna

zbornika in delegata Giskra in Herbst, ktera sta sicer voditelja vsej tisti ustavoverni stranki, na katero se cislajtansko ministerstvo opira. Mislino si čudni položaj! Cesar je hotel, da se ima vojaščina po podaljšani službi pomnožiti; ministerstva prvosednik, Auersperg, je cesarju zagotovil, da na vsak način doseže dovoljenje potrebnih večih stroškov za armado, če ne, da se raji odpove ministerstvu; vsi ministri, naši, ogerski in skupni so bili poviškom pritrdili in — kdor ministrom nasprotuje, so — prijatli njihovi, so oni, ki se ponašajo, da ustavo in ministre na ramenih nosijo in vzdržujejo. Reklo se je tem zagrizenim ustavoverskim vpornikom: Nikar ne spravljajte ministrov v zadrego; kajti, če jim denarja ne dovolite, bodo morali odstopiti; ž njimi pa se vam podere tudi vaša priijubljena vam ustava itd. Že je „Glas“ v poslednji številki prerokoval, da pride znabiti do tega, da avstrijska delegacija tudi v javni seji vojaški povišek odreče. A bili smo slabi preroki. Čudno so se reči obrnile po — opozicijskih federalistov obnašanji. Giskra-Herbstovci so ostali nepremakljivi tudi v občni seji 10. t. m.; glasovali so za odsekov nasvet, to je, za nedovoljenje poviška; obveljal je pa vendar z 32 proti 24 glasom general Gablenz-ev nasvet, ki ga je stavil v zmislu ministerskem. Glasovali so za-nj (in proti odsekovemu predlogu) vsi delegati iz gosposke zbornice dunajske, razen 3, Poljaki, Černe in vsi Primorci, razen nenazočega Viduliča, Tiroljec Greuter in predarelski Oelz, izmed levičnjakov 3 (med njimi bar. Pino). Kranjskega Poklukar-ja ni bilo v seji. To glasovanje je naj važniši predmet, ki ga časniki zdaj obdelujejo. Očitno je, da so ministerstvo iz zadrege rešili federalisti. Kaj tacega je bilo malo kedaj slišati, da bi ktero vlado njeni privrženci popustili in nasprotniki njeni jej pomagali. Časniki vsak sè svojega stališča omenjeni dogodek različno sodijo. Ko so federalisti sklenili glasovati za vladin povišek, postavili so se na visoko stališče avstrijskega domoljuba; niso videli ni ustave, ni vlade, ni strank, ampak le cesarsko avstrijsko državo in zaželeno nje mogočnost, ktere edini steber je še armada; pokazati so hoteli vdanost svojo do Avstrije in cesarja in skrb za red in mir, brez kterega ni blagostanja. Pri vsem tem pa jih federalistovski časniki n. pr. „Vaterl.“, „Politik“ itd. grajajo, češ, da njihova glavna naloga je bila, ministerstvu zadrege, večje ko je mogoče, delati, da bi bilo padlo in sedanji sistem (ustavo) za sabo potegnili. Znabiti, da bi se bil cesar sedanjih ministrov odkrižal, ali pa tudi ustave in sistema — kdo ve? Saj v skupni seji obeh delegacij bi se bili vojaški poviški na zadnje vendar le gotovo dovolili, ker ogerska delegacija v tej zadevi vladi ne nasprotuje. Da pa v prihodnje opozicijski poslanci še kedaj v enak težaven položaj ne zabredejo, svetujeta jim omenjena lista („V.“ in „P.“), da naj obrnejo vsi skup državnemu zboru hrbet in ostanejo lepo doma, kakor Čehi.

Kaj pa je v Ljubljani? Nekaj junaških činov sedanje vlade je „Gl.“ že v zadnji številki med „raznimi vestimi“ omenil. Preteklo nedeljo je položila „Wiener-Zeitung“ krono nasilstvu proti slov. narodnjaštvu na Kranjskem. Tujec, kterega izvolitve za poslanca kranjski zbor o poslednji sejni dobi še potrdil ni: mož, uradnik, ki je kot podpredsednik konstitucionalnega društva eden naj veljavniših ustavovercev v Ljubljani, finančni prokurator dr. Frid. vit. Kaltenegger, imenovan je — *deželni glavar* kranjski! Ena teh dveh: Ali se čuti sedanja vlada tako mogočno, da si upa zborni večini, pošteni opoziciji brezozirno v obraz biti, ali — in glasovanje v Pešti 10. okt. ne podpira mnjenja, da je mogočna — jej že klenka. — Kar „Tagblatt“ pravi, da je knez Auersperg rekel, da se bo začelo ministerstvo odsihmal na konservativce, ki so zanesljivši od lažiliberincev, naslanjati, je torej gotovo le ironija in šala; mnogi pa imajo konservativno sapo, ki trdijo, da pihlja iz Pešti, za resnično.

Ogerskega zbora spodnja zbornica je odobrila vendar

enkrat *adreso* — po Deakovem načrtu. Zbor bo zdaj odložen do prvih dni novembra. Med tem se boste ogerska in hrvaška regnikolarni deputaciji pogajali zastran prememb v državnopravnih ogersko-hrv. razmerah; veliko pa si ne smejo Hrvatje obetati od teh obravnav.

Ker je avstr. delegacija svoje reči že opravila, treba zdaj še čakati, da tudi ogerska ves skupni proračun odobri, kar utegne v malo dneh opraviti; potem se zborovanje delegacij sklene in se skličejo cislajtanski *deželni zbori*, znabiti že 28. okt., če ne, pa 7. nov. t. l. Do konec novembra bodo ti mlini domače žito mleli, 4. decembra se ima že spet pričeti *državni zbor* na Dunaji.

Zunanje države. Nemški škofje, ki so se bili pretekli mesec sešli pri grobu sv. Bonifacija (vse Nemčije patrona) v Fuldi, priobčili so velevažno *spomenico o sedanjem stanu katoliške cerkve v nemški državi*, ki daja liberalcem veliko opraviti.

Italija. V Rimu so sprejeli sv. Oče 2. t. m. vse rimske *plemenitaše*, ki so jim ostali zvesti (nezvestih je še ne deseti del), in ogovorivši jih rekli, da splošno glasovanje (plebiscito) za novo ital. vlado, bilo je laž; da sedanji stan reči bode zanesljivo nehal in da vse se še obrne na bolje. — V rimskem koloseji (starorimskem gledališči), kjer je veliko krščanskih mučencev kri prelilo — bodo imeli v kratkem zbor brezverni rovarji, ki se imenujejo demokrate.

Na Španjskem še ni miru in ga tudi ne bode. Nova vstaja je bila te dni v primorskem mestu Ferrol (na severozahodnem koncu dežele). Vstajniki so vpili „živela republika!“ misli se pa, da so Alfonsisti, t. j., privrženci pregnane kraljice Izabele. Polastili so se arsenala (orožnice) in nekterih vojnih ladij. Kar Amadejeva vlada poroča o vstaji, ni zanesljivo, torej ni moč prav vedeti, kako zdaj reči stojé.

Na Francoskem je predsednik Thiers v „stalni komisiji“ (odboru) narodnega zbora o polit. rečeh govoril. Vse kaže, da mu je pred vsem za to mar, da se vzdrži na predsedniškem stolu. Proti rovarju Gambetta-i nima poguma postopati, cesarjeviča Napoleona pa, ki je bil prišel z rednim potnim listom na Francosko, dal je sè silo odpraviti v Genevo, ker se boji, da ne bi začel rogoviliti proti njemu priljubljeni republiki.

Srbija. Srbska narodna skupščina v Kragujevac-u, ki jo je uni dan mladi knez pričel, odobrila je *adreso*, v kateri se vjema popolnoma s tem, kar je knez v prestolnem govoru rekel, kako namreč da misli vladati in blagostanje v deželi pospeševati.

Domače novice.

(*Duhovske premembe v nadškofiji goriški.*) P. n. gg. Sfiligoj Ant. (glej list 15.) ostane v Lokavcu in Cenčič gre namesti njegova v Desklo (in to po njuni prošnji); Leop. Vuk iz Pervacine v Lipo za vikarija; koop. Ant. Juh iz Tomina v Prvačino; novomašnik Franc Lužnik za koop. k sv. Luciji (na Most); Ant. Črv iz Trente v Roče; v Trento Andr. Urbančič iz sv. Lucije; Mlekuž Jož. s Podbrda v Tomin; v Podbrdo pa novom. Ivan Kovačič. — Novomašnik Franc Ziak v Mušo za koop; v Viskon pride za vikarja (iz videmske nadškofije začasno sprejeti) g. Dominik Faini.

(*Novi ljudski učitelji*) v goriško-okoličnem šolsk. okraji, če ne najde deželno šolsko svetovalstvo kakih postavnih zadržkov, pridejo: gg. Bunc Franc v Žablje, Fr. Švara (kot nadučitelj) v Križ, Jak. Sednikar v Šempas, Ant. Zorn v Prvačino, Andr. Drašček v Vrtojbo, Vinc. Černic v Št. Peter, Iv. Benko v Sovodnje, Ant. Leban v Kviško, Tomaž Lukančič v Št. Martin (v Brdih), Jož. Srebrnič v Čepovan, Franc Peric v Ročinj. — Drugde ostanejo dosedanj ali pridejo že poprejšnji pot odmenjeni učitelji.

(*Zastavljavnica (mônt) in ž njo združena hranilnica v Gorici*), ki je plačavala do sedaj od naloženih kapitalov le po 4 od sto, plačavala bode bode od novega leta 1873 naprej po *pet od sto* obresti. — O tej priliki naj ponovimo tu nektera pravila dobrotne te naprave. Kedar hoče kdo kak naloženi znesek nazaj imeti, dobi ga lahko brž, če gre samo za 50 gold.; če hoče večji znesek, od 50

do 100 gold., nazaj veti, mora se 14 dni poprej za-nj oglašiti; za znesek od 100 do 500 gold. en mesec prej, za zneske čez 500 gl. 3 mesece prej; za zneske čez 1000 gold. šest mesecev prej. — Zastavijo se lahko tudi državne obligacije na 3 mesece časa za dve tretjini njih vrednosti in po 6 od sto obresti.

(*Ljudskošolska okrajna nadzornika*) bosta v prihodnje, pravi, samo dva namesti petih. Eden bo imel pod sabo vse tri okraje slovenske, drugi pa mesto Gorico in laški okraji gradiščanski. Odmenjena sta za nadzorstvo dosedanja nadzornika gg. Franc Budal (za slov. okraje) in Iv. Trojanšek (za Lahe), in bosta za dobo njih nadzorniške službe oproščena učiteljevanja na uč. izobraževališči.

(*„Görzer-Zeitung“*) ima začeti izhajati že prihodnji mesec po 3 krat na teden. Govori se, da bo imela svojo lastno tiskarnico.

(*G. nadporočnik A. Komel*) naš rojak in znani domoljub, ki je dal na svetlo knjižico za vojake „Poljna služba“, je zdaj tu v Gorici. V petek, saboto in ponedeljek bo kontrolni zbor, zaradi katerega je sem prišel.

(*C. k. kmetijska družba goriška*) bo imela 25. okt. občen zbor v Karminu.

Razne vesti.

— *Ljubljanski škof*, prč. g. *Jern. Vidmar*, je dobil neki iz Rima dovoljenje da se lahko odpove častne svoje službe, za kar je že davno prosil. Za zdaj pa še ostane.

— *V Lourdes-u* (beri Lurd-u) na Francoskem je bila 6. t. m. ena naj sijajnejših procesij. Romarjev se šteje 30-50 tisuč (in v tem oziru ni tako velikanska, kakor naša svetogorska) ali bilo je 8 nadškofov in škofov, veliko narodno-zbornih poslancev, mnogo plemenitašev, blizo 2 tisuč duhovnov, in čez 300 bander. Sv. maše so se brale od polnoči naprej na 32 za silo postavljenih altarih. — Da, potem ko je bilo prikupelo nejeverstvo na Francoskem do vrhunca, potem ko so Francozi njega grenki sad že večkrat pokusili, začeli so resno iskati rešitve v veri, pri Bogu.

— *V gorenji Vertolbi* pri Gorici bodo Nj. eksc. prevz. nadškof v nedeljo, 20. okt. pred nekaj leti sezidano cerkev posvečevali.

— *Nov učiteljski časopis* v liberalnem duhu ima neki začeti po novem letu v Ljubljani — v narodni tiskarnici izhajati izhajati; vrednik mu bo učitelj Lapanja. — Zrno do zrna pogača!

— *Procesija za sv. Očeta, papeža Pija IX.* je bila 29. sept. t. l. k M. D. na golem Brdu, tik italijanske meje, v Dolenjski županiji, kamor se je obilo število ljudstva, slovenskega in laškega (italijanske kraljevine) zbralo. Pred slovesno mašo je bil slovenski govor, po maši pa laški. Vse se je vršilo v nar lepšem redu.

Listek.

Pogled v slovensko Benečijo.

(Dalje; glej II. 13. in 15.)

Beneški Slovenci živijo na skrajni severo-vzhodni meji Benečije. Vsi, razun Rezijanov, prebivajo v okraju Št. Peterskem, kjer se konča laška (furlanska) planjava in začnejo brda, ki se zmeraj više proti severu vzdigujejo. Sred tega brdja so tri dolinice, v katerih so največa selišča. V prvi dolinici je teh Slovencev središče, Št. Peter slovenski (San Pietro degli Schiavoni), ki je dobro uro od Cividada oddaljen, tik Nadiže (Natisone) na cesti, ki drži v Kobarid. Tukaj je okrajno glavarstvo za Slovence *) in poveljna fara njihova. Blizo Št. Petra je vas Brišče (lat. Broza, ital. Brischio), v kateri že Paulus diaconus, kancelar zadnjega longobarskega kralja Deziderija, in pa slavni zgodovinar De Rubeis govorita **).

*) Uradije se zdaj in uradovalo se je pod avstrijsko vlado zgolj po italijansko — Pa to ni bilo vselej tako; nahajajo se stari dokumenti, ki to dokazujejo.

**) Slovani (Sclavi) so hoteli, kedar ni bilo doma vojvode Vectaris-a, napasti ostrič čividajski (forojulianorum). Prišli so ter se utaborili na mestu, kateremu se pravi Brozas, nedaleč od Cividada. Zoper nje je šel vojvoda Vectaris z vojno in je prišel do mosta, ki je nad reko Nadižo, in ravno tam, kjer so Slovani prebivali. — Paulus diac. V. 23.

Broxiae, in finibus s. Joannis in Antro, intermedio Natisone flumine, in cujus angustiis III a civitate Forojulii milliarium pons lapideus occurrit. — De Rubeis, monum. Ecclae Aquil. c. 25, p. 222.

Sv. Janez in Antro, o katerem Rubeis govori, so današnje Landre, blizo Brišče. Tam se še zdaj vidijo razvaline grajščine grofov Landerskih (conti d' Antro) in znamenita jama lan derska, v katero pelje 114 stopnjic. V tej jami je bil altar sv. Jane za posvečen in so ga posebno romarji obiskovali. Vidi se sred stopnjic vdolbeno leto 1101 in poleg altarja 1208.

Na koncu te doline proti Kobaridu se vidi Matajur, čigar vrh se zove Baba. Lahi so ga doslej v svojih zemljevidih in družih listinah imenovali „Monte maggiore“, v najno večjem in najobširnejšem atlantu Italije, kateri ste tudi Istria in Gorica prištete, pišejo ga pa „Matajur“ ***). Paulus diaconus ga imenuje *kraljevo goro* (mons regis) zato, ker je kralj Alboin z njegovega vrha ogledoval Italijo, ktera mu je tako dopadla, da se je podal v dolino in ustanovil vojvodstvo friulsko. V drugi dolini se nahajajo večje vasi: Ažla (Azzida), Sovodnje (Savogna), gorenji Barnas, Terčmun (Terzimente), Čeplesišče (Cepletischis). Po tej dolini pelje lepa cesta skoraj do meje avstrijske. V tretji dolini so večje občine: Dreka (Drenchia), Topolovo (Topolò), na Lesi, Zverinac, Grmek (Grimacco), Št. Lenart v Podutani in Škrutovo (Scrutta). Nad to tretjo dolino se vzdigujejo že kanalski hribi z znano božjo potjo Marija Celj (Lig). Med sv. Lenartom in Čividatom se vidi vrh hriba imenitna božja pot, ki ima podobo trdnjave: imenuje se po slovensko *Stara gora*, po laško Madonna del Monte.

Vsa ta dežela, v kateri Slovenci prebivajo, je, kakor smo rekli, brdasta in zelo podobna goriškim brdom in kanalskim hribom; nahajajo se enaki holmi, enaki pridelki, in rekel bi, da tudi prebivalci niso v svojem življenju in obnašanju daleč vsak sebi — kar tudi ni čuda, saj jih drugoga ne loči, ko državna meja, rečica Idrija. Izmed pridelkov sta najpoglavitejša belo vino (cividin) in kostanj (burje); drugoga vse premalo pridelujejo, ker, kakor marmarski drugod, umnega kmetijstva ne poznajo. Ko bi si znali ti ljudje z umnim kmetovanjem zaklade, ktere se njih zemlja zakriva, pridobiti, opomogli bi se lahko veliko bolj na vse strani. Tako pa vlada pri njih večidel revščina, čeravno so sami svoji gospodariji in ne koloni (gospodski kmetje). — Kako pa je naše dni *omiko in narodnim mišljenjem* teh prebivalcev? Da na to vprašanje odgovorimo, pogledimo najprvo na tiste, ki so poklicani, da ljudstvo izobrazujejo. Edina slovenska inteligencija v tamošnjih krajih so duhovni; učence in druge izobražence tam lahko na prste našteješ. Kar se tiče duhovskih razmer, velja tam še stara cerkvena uredba: fajmošter (župnik) je redni dušni pastir vse svoje fare, vsi drugi duhovni so kaplani (expositi), ki morajo ob vsaki narmanjši priložnosti k farni službi božji priti; sicer imajo ob nedeljah in praznikih zgodaj mašo, popoldne pa kake molitve. Okraj špeterski ****) je razdeljen v dve fari: Št. Peter in sv. Lenart pod Utano. Fajmošter špeterski je odvisen od kapiteljua čividajskega (Civiale), kaplane pa sam fajmošter izvoluje in prestavlja. Kar se tiče dosedanje izobraženosti duhovnov laških, sploh je obče znano, da je bila v marsičem pomanjkljiva in enostransko bogoslovna. Laške šole so krive, da se učenci slovenskih starišev ne zavedajo svoje narodnosti, ker morajo naj važniši čas življenja med Lahi bivati. Doma namreč so doslej prav malo (elementarnih) šol imeli, še te so laške in slabo urejene bile; — gimnazijske studije morajo opravljati v Vidmu (Udine), glavnem mestu furlanskem. Odkar so se Piemontezi polastili Benečije, skrbijo, kakor se zdi, nekoliko več za ljudsko omiko tudi med benešk. Slovenci, a žalibog, da le po brezumni in liberalni metodi: da vero iz mladih src izruvajo in jim laški patriotizem vdihujejo; slovenskega podučevanja ne sme biti nikjer — noter gori do pod Matajura.

***) L' Italia sotto l' aspetto fisico, storico ecc. Milano, Vallardi.

****) Slovenci beneški izgovarjajo „špeterski.“ Ur.

Linija od sv. Petra v Reko.

Podvzetnika *Vial* in *Rigodon* v Betinji naznanujeta s tem, da na svojem od železnice prevzetem delu imata veliko dela pri obračevanju zemlje, zatoraj

išeta delavcev

Plačilo za delavcem izročena dela je od dneva od 1 gold. in 20 kraje. do 1 gold. in 70 kraje.; za ponočno delo pa za samih osem ur dela je ravno taisto plačilo kakor čez dan.

Za popotne stroške po železnici le-sem se delavcem povrne polovica teh stroškov, samo da mora biti najmanj 10 mož skupaj in to se dobi na stacijonih v Ljubljani in Borovnici (Franzdorf); ko pa bodo delali dva meseca, bodo odškodovani tudi za drugo polovico popotnih stroškov za železnico.